

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četr leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četr leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 29. decembra 1886.

O b s e g: Nekateri misli o trtni uši. — Hlev. — Karbolinej. — Gospodarske izkušnje. — Trgovinska in obrtna zbornica — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Iz deželnega zbora. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Nekateri misli o trtni uši.**

Pod tem naslovom piše M. Hrzič iz Klosterneuburga v zagrebški „Gospodarski list“ zanimive črtice, iz katerih sledeče posnamemo: Dolgo se uže nisem oglasil o tej zadevi v javnom življenji, a sedaj se moram, li hočem — ali ne; kajti pričeli so o tem pisati toliko po naših političnih in gospodarskih listih, in sicer pro in contra, da se človeku, ki se je posvetil stvari s dušo in telesom, kar koža ježi nad tako preslobodnimi idejami. Ne maram razpravljati cele reči v pojedinih člankih, ampak oziral se bodem naj najvažnejše dele celega vprašanja o trtni uši, in sicer z namenom, da spravim vse one na pravi pot, ki še napučno sodijo o stanju trtne uši in o naših vinogradih.

Ne rekel bi nič, ko bi bilo vprašanje o trtni uši začasno, to je, od danes do jutri; to vprašanje je sedaj postalo trajno za našo vinarstvo. To vprašanje ni malenkostno, ampak važno v vsacem oziru, najbolj pa za našega kmeta.

V današnji kritični dobi vinarstva veliko delajo in žrtvujejo gledé trtne uši, da bi vinarstvu zagotovili prihodnost, kajti vinarstvo propada z malimi izjemami po celi Evropi. To, kar danes rabijo proti trtni uši, ni ničevno, ampak je izkušnja ne le od 15 do 20 let, to je, ker se je udomačila trtna uš pri nas, ampak današnja delavnost v tem obziru temeljuje na poskusih, koje so priredili Amerikanci več kakor pred 30 leti, ko še uiti niso znali (?) za trtno uš.

Umni vincarji cele Evrope zavzímajo dvojna stališča v boji proti trtni uši, eni zagovarjajo kulturalno postopanje, drugi pa ameriško trto kot podlago naši trti.

Kaj je bolje, o tem naj uas podučijo naslednji poskusi:

Kulturalno postopanje proti trtni uši izkazalo se je dobro le v vinogradih z dobro lego, ki imajo dobra tla, to je, v vinogradih veleposestnika, nasprotno je pa to postopanje nevspešno in nepriporočljivo v slabših in strmih vinogradih, posebno v kmečkih, kateri dajejo ceno vino. Na kratko rečeno, kulturalno postopanje vedno bolj popuščajo in bodo popolno popustili, hvalijo pa ameriško trto kot podlago naši domači, kajti v tem imajo najboljše izkušnje Amerikanci uže 30 let, Francozi pa 15 let.

Da v resnici vspeva vrlo dobro naša trta cepljena na ameriško, t. j., ako jo prav cepimo, svedočijo nam najnovejše vesti iz Francoskega, nič manj pa povoljni rezultati, katere sem sam videl v Klosterneuburgu.

O poskusih v Klosterneuburgu naj objavim sledeče: Trtnica, v kateri so poskusi izvedeni, razdeljena je na dva dela. Na prvem delu so izvršeni poskusi različnega načina cepljenja na ukoreničene trte, na drugem delu trtnice pa ravno tako na ključe (rezanice) s kalusom. Drugi način se je bolje spodnesel, ker se vse tisto v enem letu doseže kot tam v dveh. *)

Tu sledi naj nekaj poskusov: Na prvem delu trtnice cepljena je domača trta na ameriško „Riparia sauvage“ in sicer z nakladom. Cepili so z nasadom in prijelo se je 90%, najkrajše mladike so dolge 35 cm., najdaljše pa 165 cm. Ravno tacega cepljenja s sedlanjem prijelo se je 40% in po Champinovi metodi pa 70%. Cepljenja ravno tam, pa po angleškem načinu, prijelo se je 90%, mladike so pa bile do 175 cm. dolge.

Na drugem delu cepljen je rudeči veltlinec na „Ripario sauvage“, ki je imela kalus. Prijelo se je 40%, mladike merijo pa 10 do 100 cm. Steinschillerja ravno na to trto cepljenega prijelo se je 60%, mladike merijo pa 40 do 90 cm. Laškega rizlinga prijelo se je 80%, mladike so pa 30—110 cm. dolge.

Dvoletni cepovi zrastle so letos do 235 cm. dolgosti.

Toraj vidimo, da vsi poskusi prav izvrstno vspevajo, posebno zanimivo je pa to, da je polkovnik Ludwig pridelal v svojem novozasajenem vinogradu, koder so vse trte cepljene na ameriške, od 25 trt skoraj en hektoliter vina. Vse to je dokaz, da naša trta cepljena na ameriško, prav dobro vspeva in to v najbolj okuženem vinogradu.

Hlev.

Stanovanje govedom je hlev, kjer posebno dojne krave in pitavna živina več del svojega časa prebije. Tudi teleta za pleme in mlada goveda in vozna živina stoji mnogo časa v hlevih. Zato je nujno treba, da je

*) Ta način cepljenja popisali smo uže v tem listu.

hlev dovoljno prostoren, primerno visok ter preskrbljen s prikladnimi jaslami, rimami itd.

Zastran prostornosti hleva dajo se povprek sledeče povedati: za doraščeno goved srednje plohe mora biti prostor v hlevu 130—170 centimetrov širok, za 1—2-letno goved 1 meter; dolg pa z jaslami vred $2\frac{1}{2}$ do $3\frac{1}{2}$ metra; prostor za govedo ali hodnik bodi $1\frac{1}{2}$ do 2 metra širok; po tem takem ima celi hlev meriti od hodnika do jaselj, to pa s hodnikom in jaslami vred, 4 do $5\frac{1}{2}$ metra. Ves takšni hlev pa za dve vrsti goved z glavami proti steni obrnenih mora biti 8 do 10 metrov dolg. Še večji mora biti, če goved z glavami druga proti drugi stoji. — Tukaj treba 1 meter za hodnik med jaslami in za dva hodnika kraj stene po 1 meter, tako da mora biti celi hlev dolg 10 do 11 metrov. Na dalje mora hlev biti primerno visok, da zrak laglje čist, ostaja in nezdravi plini odhajajo, navadno $3\frac{1}{2}$ do 4 metre. Jasli naj bodo $\frac{1}{2}$ do $\frac{2}{3}$ metra nad tlami — za teleta se ve malo nižje. Ako treba rime ali „lojtre“ pritrditi, spustijo se 30 do 40 centimetrov visoko nad jaslami. Tla morajo od jasel do hodnika biti nagnjene za 24 do 30 centimetrov, gnojnični žleb naj visi pri vsakih 16 centimetrih za 4 centimetre.

Vhod ali dveri v hlev so najboljše $2\frac{1}{2}$ metra visoke in $1\frac{3}{4}$ do 2 metra široke. Kjer puščajo mladi živinici prosto po hlevu hoditi, računijo na tele 7 do 8, na pol leta staro goved po 10 kvadratnih metrov prostora.

V velikih gospodarstvih in dobrih hlevih je prostor za posamezne vrste živinčet lepo razpredeljen. Za dober hlev potreben je hodnik, na kateri se gnoj izpod živinčet kida in potem na gnojišče odpravlja. Ta hodnik bodi dovoljno širok, da hlapci in dekline z molznimi latvicami in golidami ložje sem in tje hodijo, gnoj kidajo, živino napajati, napregati, na pašo ali k biku gonijo. Na vsak kraj hodnika se priredi gnojničen žleb, hodnik sam pa mora malo globljeje biti spuščен, da se na njem vse ložje opravlja, gnojnične žlebe moramo večkrat dobro sesnažiti. Godi se to, kedar gnoj kidamo: žleba pokrijeta se z deskami, po njih se izkidani gnoj potisne iz hleva venkaj, potem se v žleba vode nalije in z brezovico posnažita.

Zraven hleva morajo biti še primerni prostori za krmo, parme, skednji. Krme ne gre nad hlev na podmetati, če ni hlev obokan; še manj pa v hlevu samem hranjevati, kajti krma se navzame hlevnih sopuhov in je zdravju škodljiva. Kdor je vsakako prisiljen, v hlevu nekaj krme naložiti, ta jo naj malo pred polaganjem zreže.

Hlev mora biti toliko svetel, da se zamore vse prav videti, kar se v njem godi. V to svrhu morajo v stenah okna biti. Okna naj se priredijo srednje visoko in nikoli ravno pred glavami goved, a najmanjše 40 do 60 centimetrov nad glavami. Široka naj bodo kakih 30 centimetrov in 20 centimetrov visoka. Zelene šipe so boljše od belih, ker svetlobo milejo delajo. Dobro storimo, če jih tako napraviti damo, da se lahko zapirajo in odpirajo. Zunaj morajo okna imeti lesene oboknice ali dverce, ki se trdno zaprejo, kedar slabo vreme to zahteva. Teleta naj stojijo v najbolj svetlih prostorih, kajti svetlobe jako potrebujejo, da veselo rastejo in dobro prospevajo.

Gnojnični žlebi zadi za govedu ne smejo biti pregloboki ali tako potegnjeni, da žival čez nje noge postavi, kedar od jasel nazaj stopi, tudi so pregloboki žlebi nevarni, ker se živina, kedar jo odvežemo in na prosti zrak spustimo, lahko spodtakne in onesreči.

Dno hlevovo je najboljše iz ilovice napraviti ter jo trdno steptati in stlačiti. Naj se potem lepo poravnata, da bode gnojnica redno odtekala, a ne v jamah zastajala. Dno mora nekoliko proti gnojničnemu žlebu viseti,

vendar ne preveč, kajti če preveč visi, pouzroči to kravi trud ali da tudi povrže.

Svetovati je, da hlev ni prevelik. Kdor ima veliko živine, stori bolje, če jo porazdeli na več hlevov ali vsaj predalov. Preveliki hlevi so po zimi radi mrzli in če nastane kužna bolezen, pobere nam vso živino, ker je nimamo kam hiro prezapreti. Hlev naj stoji na malo uzvišanem prostoru, da bode gnojišče nižje in se tje gnojnica lahko odcejala. Dveri so najboljše na južni strani, da ne piha krivec ali sever naravnost v hlev. Okna so lahko proti jugu in severu, da ni solnce celi dan v hlev oprto. Kjer pa dveri ne moremo na južni strani napraviti, naredimo jih na zapadni.

Dr. med. H. Klingau.

Karbolinej.

Lesu podeliti večjo trpežnost, da nam prehitro ne strohni, služi več pomočkov. Eden izmed najboljših je karbolinej ali voglenič ter zaradi tega zasluži, da ga česteje rabijo. Nareja se iz karbolnega olja. Dobiti je v štacunah kot rujava, lahko tekoča tvarina, podobna znanim mazilnim barvilom ali firnežem. Močno diši po karbolni kislini. S karbolinejem pomazani les, zlasti če je trd, zadobi lepo temno-rujavo barvo, ki traja več let. V Nemčiji rabijo karbolinej jako pogosto; ž njim pomažejo plote, sohe, mostovže, gospodarske vozove, slemena; sploh ves les izpostavljen vplivanju vremena, mokrote, vlage. Zatorej sodi tudi za naše kraje, kjer toliko rado dežuje in mnogo snežuje in vreme pogosto menjava. Prepričan sem, da mi vsakdo pritrdi, kdor le enkrat s karbolinejem poskusi, in jaz mislim, da bodo ljudje čestokrat po njem segali. Pred katranovcem ima to prednost, da ga pred mazanjem ni treba greti, tudi se ne lušči, gre globljeje v les in se precej vsuši. Tudi ga je za četrti del manje potrebnega za mazanje, kakor katranovca.

Vrhu tega je še jako po ceni proti drugim mazilom. Kilo stane 22 krajc. ter je možno s to troho gladko lesno plat 30 □ metrov veliko še dobro pomazati. Vpliva tudi razkužljivo, pokonča merčesje zalege, kar je uže samo ob sebi velike vrednosti. Pristopi še posebna lastnost, vsled katere les varuje trohnobe. Sohe z njim namazane trajajo za polovico časa dalje, nego nepomazane. — Mislim, da bi tudi za vinogradno kolje sodil karbolinej, vendar lastnih izkušenj tukaj nimam, ker bivam še le eno leto na Štajerskem. Sicer sem letos vse svoje vinogradno kolje dal z njim pomazati spomladi ter jeseni našel zelo nepoškodovano. Slišim pa, da kolje dvakrat dalje ostane rabljivo, toda treba je kolju časa pustiti, da se karbolinej popolnem vsuši, sicer se je bati, da ne bi vino po njem duha dobilo. Na svoji grajščini na Českem dal sem vso leseno posodo s karbolinejem namazati ter doživel veselja, da vsakošna dvakrat dalje trpi, kakor nepomazana; posebno lepi videti so vozovi. Nikoli ni bilo treba popravila takošnega, da bi kaj strohnelega zlagati morali z novim.

Po nekod so karbolinej rabili vspešno proti žitnim žižkom, ker so pod z njim pomazali, pomagal je tudi zoper lesni volk, če so tla dobila kaj karbolineja vrelega, to pa na spodnji strani. Niso mi pa znane poskušnje z vinogradnim koljem, s karbolinejem pomazanim zoper trsno uš. Znano mi je vendar, da pomaz s karbolinejem odganja metulje, kebre, gosenice itd. Ta pomoček ne stane veliko. Alojz Assmann v Gradci, v Gosposki ulici št. 8, prodava karbolinej po 22 kr. kilo. Vsakdo lahko torej sam poskusi, sleherni otrok